

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Калина Христова
Нов български университет, департамент „Изящни изкуства“

за кандидатурата за научна степен „доктор“ в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.2. Изобразително изкуство, Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив, докторска програма „Приложни, изящни изкуства и дизайн“ на Мариана Годорова Камбурова и документите, представени за присъждане на научна степен „доктор“ както и научен труд на тема:

„ВРЕМЕ И ТРАНСФОРМАЦИЯ ВЪВ ФОТОГРАФИЯТА“

Научен ръководител: доц. д-р Борис Минков

Предоставената ми за рецензиране дисертация на Мариана Камбурова се състои от текстова част с обем от 147 страници, в това число и библиографията и приложение с обем от 36 страници. Вместо увод дисертацията представя последователно: обект на изследването, въпроси на дисертационния труд и сфери и състояние на досегашните изследвания, следват три глави, заключение, приноси и библиография. Библиографията включва 61 източника (13 на български език, 5 на руски език, 15 на английски език и 28 онлайн източници).

I. Актуалност и значимост на научния труд

Настоящият дисертационен труд е насочен изцяло към изследване на представите за времето във фотографията и трансформацията на обектите в пространството, които са подвластни на времето чрез изразните средства на фотографския език – както технически, така и артистични. Не е известно да съществува подобно теоретично изследване в България.

Значимостта на изследваната тема е продиктувана от необходимостта да се систематизират фотографските теории, в които се разглеждат и анализират времето, пространството, паметта и свързаните с тях фотографски трансформации на образа. Според докторантката, представите за време като част от „фотографското изследване, документиране и разказване на истории и събития с чисто социален и дори интимен

характер е недооценен.“ Настоящият труд предлага различни гледни точки на представите за времето във фотографията.

II. Цели, обхват и методи на научното изследване

Обект на изследването са някои нови фотографски подходи за трансформиране на времето във фотографиите и по специално при работата с т.н. „намерена фотография“. Като цел е заложено и проследяването и развитието на фотографския образ при автори, които използват концептуален подход за пресъздаване на времето и пространството в своите творби. Изследването разглежда тази връзка чрез наблюдения в историята на фотографията, тенденциите, стиловете и авторските интерпретации. Разгледани и анализирани са концепциите за времето и пространството във фотографията на Г.К. Пондопуло, Луи Делюк, Всеволод Пудовкин, Валтер Бенямин, Андре Базен, Юрий Богомоллов, Сюзън Зонтаг, Ролан Барт, Цочо Бояджиев.

III. Основни части на научното изследване

Първа глава на дисертационния труд разглежда появата на фотографията през IX век, представя я като „новата медия, която се превръща в нещо повече от документ, който запечатва конкретен отрязък от време. Тя се превръща в свидетел на събития и започва да съхранява историческата памет на обществото.“ В тази глава докторантката се спира на Нисефор Ниепс и Луи Жак Манде Дагер във Франция и Уилям Хенри Фокс Талбот в Англия, които успяват да уловят мимолетния образ и да го запечатат върху плака. През диограмите на Дагер, което е първият опит в изкуството да се улови и визуализира времето концентрирано, Марияна Кабурова анализира и сравнява фотографските теории и процеси на Дагер и Талбот, спира вниманието ни върху установен проблем на дългото експозиционно време при портрета. Разглежда времето като технически фактор, стереографско изображение и хронофотографията.

Втора глава от дисертационния труд разглежда различни фотографски теории, започвайки от самото начало на тази нова епоха в развитието на визуалните изкуства, която е белязана с появата на фотографията през IX век. С желание да дефинира трансформацията на фотографията от обективна в субективна, Мариана Камбурова търси в предпоставките за появата и развитието на фотографските теории. В търсене на отговори

докторантката разглежда новата медия като фактор във визуалната култура, който заражда и първият конфликт между субективното и обективното. От една страна е желанието на художници и артисти да създават творби с художествен характер, а от друга фотографията е характеристика на медията за обективно изразяване на времевата реалност. В главата се разглеждат важни литературни изследвания на Валтер Бенямин, Г. К. Пондопуло, Луи Делюк, Андре Базен, Роланд Барт, Сюзан Зонтаг и др. Изведени са множество примери с фотографиите на Аугуст Зандер, Едуард Стайхен, Доротея Ланг, Робърт Франк, Луис Хайн. Докторантката отделя и специално внимание на твърдението на проф. Цочо Бояджиев в неговата книга „Философия на фотографията“ за мига и неговото безвремие, че „човешката представа изгражда времето, но в една снимка винаги има миг, който съдържа в себе си „преди“ и „след“; „определя мига като „сврѣхвреме, от което може да бъдат разгърнати цялото минало, цялото настояще и цялото бъдеще“¹. Втора глава завършва с добре структурирана таблица, която представя различните фотографски теории.

Трета глава от дисертационния труд разглежда фотографските интерпретации на времето или по-точно: трансформиране на времето във фотографиите – място и роля на времевите трансформации в „намерената фотография“. Мариана Камбурова разглежда идейната основа и развитието на „намерената фотография“ през определенията на поета Льотреамон и художника Макс Ернст. В тази част от главата се обръща внимание на фотографиите на Кристиан Шад и Йожен Атже.

Систематизирането и самият процес на количествено натрупване на „намерена фотография“, води до промяна на контекста на фотографския образ, който се превръща от лично пространство в обществено с цел да да обобщи историческите промени. Тези фотографии се превръщат в „сбор от веществени доказателства, които свидетелстват, че животът има своя история и продължителност.“ Докторантката спира вниманието си върху „загубените-намерени“ архиви на паметта – архивите на Ерик Кеселс, Жан Мари Дона, Томас Уолтър, Йоахим Шмид, Клод Рибуйо, в България - фотографския архив с „намерени фотографии“ на младия автор Тихомир Стоянов. Разглеждат се творби на Ейми

¹ Бояджиев, Цочо, Философия на фотографията, Първо (София: „Изток-Запад“, 2014), с.221

Френд, Кароле Бенита, Уилям Мокрински, Томас Хаузър, Пол Херц , Дейвид Шоудер и др.

IV. Изводи и заключения

С уточнението, че дисертацията представлява лична гледна точка, чрез която разглеждаме времето и трансформирането на обектите в контекста както на историята на медиума, така и интерпретациите им в полето на фотографското изкуство, докторантката, ни предлага концепции за тяхното разбиране. Позовавайки се на установените аргументи, че фотографията има повече от един начин на изразяване на времето, което се явява освен математическа величина и очертаващо характерен сложен начин на представяне на временността, Мариана Камбурова селектира, анализира и систематизира автори с фотографски теми, заложили времето като водещо в своите творби, което може да послужи за бъдещи проучвания в очертаването на ново фотографско поле, без претенция да бъде подробно и пълно проучване на всички възможни начини, по които фотографията може да изрази времето.

Важна част от заключенията на докторанта се състои в твърдението, че „идейното изразяване на времето във фотографията е явление, което изразява връзката на фотографското изкуство с фотографските технологии, за да изгради ново фотографско поле. Тези тенденции се оформят от статуса на средата като една от многото технологии, които предефинират времето и трансформацията на субектите, като от своя страна очертава съдържанието чрез формата.“

V. Приноси на дисертационния труд

Приносите на дисертационния труд са изведени от докторанта в седем основни направления, като ще се спрат само на четири от тях, определяйки избора си на базата на тяхната значимост, заложена от поставените цели и задачи в дисертационния труд:

- За първи път в изследването се разглеждат съвременни актуални теории за времето и трансформацията във фотографията от съвременни автори.

- Дисертацията анализира и систематизира селектирани автори с фотографски теми, заложили времето като водещо в своите творби, което може да послужи за бъдещи проучвания в очертаването на ново фотографско поле.
- Дисертацията извежда и систематизира в таблица основни понятия за разбирането на времето от разгледаните фотографски теории, което ще послужи за по-лесното изучаване на материята.
- Дисертацията въвежда понятието *фотохронотоп*.

Тук бих отпратила и една препоръка към докторантката: изследването би могло да се разшири, да се създаде възможност за по-задълбочен анализ на времето и трансформацията във фотографията, разгледано през призмата на някои от споменатите от нея социални науки (визуална антропология, социология) или защо не и някои жанрове в изобразителното изкуство, които ползват фотографския образ като основа на визуалната композиция. Времето като идея присъства в работата на множество съвременни визуални артисти и в България. Пристрастна към графичното изкуство, което все по-често използва съвременни трансферни техники на фотографския образ, бих посочила автори, като Васил Колев – Vasillio; графичните моливни рисунки на Антон Терзиев; Красимир Кръстев – RASSIM® и други.

Мариана Камбурова има три основни публикации по темата на дисертацията: две от тях са отпечатани в изданията Годишник на АМТИИ от 2017 и 2028 г. (Камбурова. М. 2017, „Съвременни концепции за времето във фотографията. Приносът на един сборник“/ Камбурова. М. 2018, Време, пространство, трансформация, памет – фотографски теории) и една в Сборник научни доклади „Пролетни научни четения“, АМТИИ от 2020 г. (Камбурова. М. 2020, Призрачни моменти).

VI. Заключение

Представеният дисертационен труд *Време и трансформация във фотографията* е плод на самостоятелно изследване на значим проблем за фотографското изкуство, разработен е на основата на проучване на обширен литературен и визуален материал и е с безспорно приносен характер.

Авторефератът правилно отразява съдържанието на дисертационния труд. Докторантката е структурирала много добре съдържанието на труда си, представя ясно целите и задачите на изследването. Налице са и гореизброените приноси на дисертацията.

Всичко тава ми дава основание убедено да гласувам и да призова и останалите членове на научното жури да гласуват за присъждането на Мариана Годорова Камбурова на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 8.2. Изобразително изкуство за нуждите на катедра „Приложни изкуства“, факултет „Изобразителни изкуства“ на Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив.

07.01.2022 г.

гр. София

/доц. д-р Калина Христова/